

SWEDISH
ENVIRONMENTAL
PROTECTION
AGENCY

SKRIVELSE
2025-03-28

Ärendenummer:
NV-09552-24

Ökad ambition för vandningsleder i Jämtland och övriga fjällän

Ett delat uppdrag mellan de fyra fjällänen och
Naturvårdsverket

Innehåll

1.	UPPDRAGET OCH UTGÅNGSPUNKTERNA FÖR GENOMFÖRANDET	3
1.1	Uppdraget	3
1.2	Utgångspunkterna	4
1.3	Delredovisningens innehåll	5
2.	GENOMFÖRANDET	7
2.1	Styrning av arbetet och organisation	7
2.2	Myndigheternas ansvarsfördelning och planerade åtgärder	8

1. Uppdraget och utgångspunkterna för genomförandet

1.1 Uppdraget

Naturvårdsverket har i regleringsbrev för 2025 tillsammans med länsstyrelserna Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Dalarna fått i uppdrag att öka ambitionen för vandringsleder i fjällen.

1.1.1 Naturvårdsverkets uppdrag och leverans

Naturvårdsverket ska tillsammans med länsstyrelserna i Jämtlands, Dalarnas, Västerbottens och Norrbottens län arbeta för en utveckling gällande vandringslederna i fjällen. Arbetet ska bland annat innebära en ökad ambition kring skötsel, besöksförvaltning och säkerhetsanordningar i syfte att skapa god tillgänglighet och ett aktivt friluftsliv, även för de mindre vana besökarna, och därigenom kostnadseffektivt bidra till en hållbar regional utveckling och de folkhälsopolitiska målen. Naturvårdsverket ska i arbetet inhämta synpunkter från friluftorganisationerna. En första redovisning av hur myndigheterna avser att lägga upp arbetet inom uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 31 mars 2025.

Uppdraget ska därefter redovisas årligen i den redovisning av arbetet med naturvård och biologisk mångfald som Naturvårdsverket gör i enlighet med 8c § förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket. Av redovisningen ska framgå hur medlen använts och fördelats samt vilka resultat som uppnåtts.

Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 28 februari 2028, samordnat med det redan pågående regeringsuppdraget till Naturvårdsverket om vandringsleder och fjälleder.¹

1.1.2 Länsstyrelsernas uppdrag och leverans

Länsstyrelserna i Jämtlands, Dalarnas, Västerbottens och Norrbottens län ska tillsammans med Naturvårdsverket arbeta med att utveckla vandringslederna i fjällen. Arbetet ska bland annat innebära en ökad ambition kring skötsel, besöksförvaltning och säkerhetsanordningar i syfte att skapa god tillgänglighet och ett aktivt friluftsliv, även för de mindre vana besökarna, och därigenom på ett kostnadseffektivt sätt bidra till regional tillväxt och uppnåendet av de

¹ [Regleringsbrev 2025 Myndighet Naturvårdsverket](#)

folkhälsopolitiska målen. Länsstyrelserna ska vid utförandet av uppdraget inhämta synpunkter från friluftorganisationerna. Naturvårdsverket ska redovisa arbetet. Länsstyrelserna ska bistå Naturvårdsverket i redovisningarna av upplägget för uppdraget, delredovisningarna och slutredovisningen av uppdraget.²

Satsningen ska genom ökad samverkan, konfliktlösning, besöksförvaltning och uppbyggnad av infrastruktur möjliggöra för fler att vandra på ett säkert sätt.

1.1.3 Medel för uppdraget

För uppdraget har de fyra länsstyrelserna maximalt 25 miljoner kronor via dispositionsrätt i enlighet med villkoren för anslag 1:3, ap 1 i Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2025.³ Av dessa medel får Länsstyrelsen i Jämtlands län använda högst 10 miljoner kronor. Länsstyrelserna i Dalarnas län, Västerbottens län och Norrbottens län får tillsammans nyttja resterande medel upp till högst 25 miljoner kronor.

1.2 Utgångspunkterna

Naturvårdsverket har överblicken över uppdraget, vilket innebär ansvar för att samordna och rapportera. Länsstyrelserna står för genomförandet på regional nivå, där de implementerar och anpassar åtgärderna efter lokala förhållanden och behov. Detta säkerställer att insatserna är effektiva och anpassade till det specifika området och omständigheterna. Vidare bedrivs ett gemensamt utvecklingsarbete under uppdragstiden, där både Naturvårdsverket och länsstyrelserna tillsammans arbetar för att kontinuerligt förbättra och utveckla arbetet med vandringsleder i fjällen. Genom denna struktur kan man optimera resursanvändningen och uppnå målen för uppdraget.

1.2.1 Koppling till andra pågående processer

Regeringsuppdraget har kopplingar till en mängd pågående processer och arbetsområden, både på Naturvårdsverket och länsstyrelserna. I synnerhet finns kopplingar till Naturvårdsverkets redan pågående regeringsuppdrag om vandringsleder och fjälleder.⁴ Vidare finns det en nära koppling till naturreservatskötsel, förvaltning av statliga leder i fjällen, pågående utvecklingsarbete av målklassning av naturreservat, regional organisering av vandringsleder där staten inte är huvudman, samverkansprocesser inom fjällvärlden och friluftslivets påverkan på areella näringar. Uppdraget kommer även att bidra med värdefullt underlag, exempelvis till uppföljningen av friluftslivsmålen.

² [Regleringsbrev 2025 Myndighet länsstyrelserna](#)

³ [Regleringsbrev 2025 Myndighet Naturvårdsverket](#)

⁴ [Regleringsbrev 2024 Myndighet Naturvårdsverket](#), Uppdrag om vandringsleder och fjälleder.

Under slutet av förra året utredde ledförvaltarna av det statliga ledsystemet i fjällen det kvarvarande upprustningsbehovet⁵. Att fortsätta upprustningen av ledsystemet är avgörande för att ledsystemet ska vara i ett säkert skick och för att inte ledsystemet ska försämrats över tid. Upprustningsarbetet är av stor vikt för att kunna tillgodose tillgängligheten och säkerheten längs lederna för berörda län och utgör således ett viktigt underlag i arbetet kring ökad ambition för leder i fjällen.

1.2.2 Delaktighet – samråd, dialog och kommunikation

För att utveckla vandringsleder i fjällen krävs ett stort mått av delaktighet. Det är en utmaning att tillsammans med många intressenter och parter få önskad effekt. Samtidigt ger många parter, i olika led, förutsättningar för att brett förankra genomförandet av regeringsuppdraget. Vi, de fem myndigheterna, planerar att arbeta enligt följande förhållningssätt:

- Parternas olika erfarenheter, kunskap och perspektiv är nödvändiga för att genomföra uppdraget. Det gemensamma utvecklingsarbetet bygger på ett gott samtalsklimat där mötena leder arbetet framåt (ändamålsenlighet).
- Vi arbetar med en kontinuerligt utvecklad förståelse för frågan/spörsmålet. För att lyckas behöver vi ett lyssnande och lärande samtalsklimat där vi eftersträvar förståelse bland parterna.
- Att kontinuerligt kommunicera hur arbetet fortskrider. Detta bör ske på både regional och nationell nivå, exempelvis på länsstyrelsernas och Naturvårdsverkets webbplatser. På så sätt kan de många intressenterna inklusive allmänheten följa och ta del av frågan och processen och transparens skapas.
- Eftersom regeringsuppdraget består av många olika delar, behöver vi se över komplexiteten i de olika delarna och behoven hos de olika berörda aktörerna och därefter bedöma i vilken grad olika intressenter bör vara delaktiga. På detta sätt skapas inkludering.
- I de frågor där det finns motstående intressen behöver vi bedöma spänningsnivå och använda en positiv konfliktsyn där vi drar nytta av olika perspektiv.

1.3 Delredovisningens innehåll

En delredovisning med beskrivning av uppdragets genomförande lämnas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 31 mars 2025.

Delredovisningen innehåller en beskrivning av uppdragets genomförande. Det bör noteras att denna delredovisning sker tidigt i processen och vissa inriktningar för

⁵ Naturvårdsverkets ärendenummer, NV-00972-25

uppdraget troligen behöver justeras allteftersom arbetet genomförs och förutsättningar eventuellt förändras.

Delredovisningen ger en översiktlig bild över planerad inriktning av uppdraget, dess upplägg och genomförande. Framtagandet av delredovisningen har skett under tidspress under en begränsad tidsperiod. Innehållet har arbetats fram av en mindre projektgrupp på Naturvårdsverket och en projektgrupp bestående av en representant från respektive länsstyrelse. Båda projektgrupperna har letts av Naturvårdsverkets uppdragsledare.

Beslut om denna redovisning har fattats av Naturvårdsverkets generaldirektör den 27 mars 2025 (NV-09552-24)

2. Genomförandet

Uppdraget syftar till att förbättra tillgängligheten och säkerheten på vandringslederna i fjällen. För att detta ska bli verklighet krävs en utökad skötsel, förbättrad besöksförvaltning och ett säkerställande av den infrastruktur som är knuten till vandringslederna i fjällen, så som exempelvis säkerhetsanordningar. Förväntade effekter inkluderar ett ökat friluftsliv, förbättrad folkhälsa och hållbar regional utveckling. Mottagare av projektets resultat är allmänheten, särskilt de som är mindre vana vid friluftsliv samt lokalsamhället.

Naturvårdsverket och länsstyrelserna ser även att uppdraget syftar till utvecklad och förbättrad samverkan mellan Naturvårdsverket och de fyra länsstyrelserna i fjällänen och samverkan mellan de regionala ledsamordnarna enligt Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling⁶ och länsstyrelserna. Dessutom kommer genomförandet av uppdraget ge förbättrade underlag för till exempel uppföljningen av friluftslivsmålen samt förse Regeringskansliet med underlag inför budgetberedningar.

2.1 Styrning av arbetet och organisation

Arbetet med regeringsuppdraget kommer att genomföras som ett projekt med projektgrupper och styrgrupper. Uppdraget är komplext och kommer att utvecklas kontinuerligt under uppdragets löptid.

Naturvårdsverket kommer ta fram en projektplan för genomförandet av uppdraget under våren 2025. Projektplanen kommer på ett mer detaljerat sätt än denna första redovisning beskriva upplägget för genomförandet. I planen kommer det beskrivas hur myndighetsgemensamma aktiviteter planeras och genomförs, hur samverkansformer skapas, stärks och bibehålls, samt hur uppdragets myndigheter tillser att redovisningarna beskriver utfall, resultat och slutligen effekt. Fokus kommer att läggas på resultat och utfall av åtgärder för skötsel, besöksförvaltning och säkerhetsanordning och hur dessa åtgärder har bidragit till att skapa god tillgänglighet och ett aktivt friluftsliv, även för de mindre vana besökarna, och kostnadseffektivt bidra till en hållbar regional utveckling samt de folkhälsopolitiska målen.

Projektform bedöms vara den mest lämpliga arbetsformen för att genomföra uppdraget då det kommer krävas en hel del gemensamma inriktningsbeslut under uppdragets genomförande.

Naturvårdsverket har en uppdragsledare för uppdraget och har tillsammans med länsstyrelserna en projektorganisation. Naturvårdsverket har även en intern

⁶ <https://www.naturvardsverket.se/4aa7a9/globalassets/amnen/friluftsliv/dokument/nationell-samverkansmodell-vandringsutveckling-presentation.pdf>

projektorganisation som leds av uppdragsledaren. Respektive länsstyrelse har en projektorganisation för genomförande av åtgärder inom sin geografiska avgränsning och myndighet.

2.2 Myndigheternas ansvarsfördelning och planerade åtgärder

Naturvårdsverket har det övergripande redovisningsansvaret för uppdraget och respektive länsstyrelse ansvarar för genomförandet av uppdraget inom sin geografiska avgränsning. Därtill drivs och utvecklas vissa frågor gemensamt mellan länsstyrelserna och Naturvårdsverket. Naturvårdsverket driver och utvecklar även frågor på egen hand.

De åtgärder som är beskrivna nedan i kapitlet bedöms bidra till att öka ambitionen inom skötsel, besöksförvaltning och säkerhetsanordning. Behov och förutsättningar för att öka ambitionen skiljer sig åt mellan olika delar av fjällvärlden.

Länsstyrelsernas initiala åtgärder

Länsstyrelsernas förslag till åtgärder kan skilja sig åt då varje län har unika förutsättningar vilket påverkar vilka behov och åtgärder de bedömer behöver genomföras. Följande exempel på åtgärder och insatser initialt föreslås av länsstyrelserna.

Bättre och effektivare skötsel och underhåll av leder

Att utveckla bättre upphandlingsrutiner och genomföra inventeringar kan bidra och möjliggöra snabbare åtgärder av eftersatt underhåll. Åtgärder kan innebära grusning, spångning, fler ledentréer, rastskydd och dass. Äldre och slitna ledspänger behöver bytas ut och leder behöver röjas från uppväxande sly och märkas upp, rastskydd rustas och behovet av dass ses över. Erosion längs leder är ett växande problem, metoder för kontroll och åtgärder behöver utvecklas för att hantera framtida problem.

Besöksförvaltning och tillgänglighet

Ett högt besöksstryck vid populära besöksmål och turistorter kan ofta leda till slitage och erosion. Åtgärder för att förebygga slitage kan inkludera grusning, spångning, fler ledentréer, och förbättrad naturvägledning för att sprida besöksstrycket och minska friktionen med andra intressen. Behovet av bilparkeringar är på populära platser stort och behöver byggas ut. Samtidigt behöver möjligheten att resa till ledstarter och besöksmål utan bil utvecklas. Genom att anlägga nya tillgängliggjorda leder och anordningar för exempelvis personer med funktionsnedsättning, barnfamiljer eller ovana besökare kommer bidra till att minska besöksstrycket ytterligare på det populäraste platserna och ge en bättre fjällupplevelse för fler.

Vissa populära leder kan ibland sakna en tydlig förvaltare, vilket kräver insatser för att säkerställa långsiktigt underhåll och öka tryggheten för ovana vandrare.

Genom samverkan mellan organisationer skapas tydligare ansvarsfördelning för historiska leder och dagsturleder knyts samman med det statliga ledsystemet. Digitala informationsportaler föreslås, där besökare enkelt kan få tillgång till relevant fjällinformation från olika aktörer. Länsstyrelserna avser att utveckla sin roll kring besöksförvaltning i samverkan med övriga aktörer. En strategi för diversifiering av lederna och målklassning bör utvecklas med hjälp av Naturvårdsverkets vägledning.

En del av Länsstyrelserna ser över möjligheterna att rekrytera projektledare eller på annat sätt säkerställa att arbetet med operativ besöksförvaltning, ledutredningar och liknande blir gjort.

Nya leder och spridning av besökare

Lokalt engagemang bör främjas för att skapa närleder runt populära turistorter med syfte att sprida besöksstrycket. Nyskapande av leder, nyanlägga, omforma och väcka till liv nya eller nygamla besöksmål genom förbättrade leder och information bland annat med syfte att sprida besökare till lämpliga platser såväl i tid som rum.

Genom en kombination av kommunikativa och fysiska insatser kan potentiella konflikter med rennäringen förbyggas och möjliggöra att fördela besökare över större områden.

Säkerhet för besökare

För att förbättra säkerheten både för ovana och andra besökare kan anläggningar behöva anpassas på olika sätt. Exempelvis ersätta äldre hängbroar med nya fackverksbroar, vilket minskar underhållskostnader och ökar driftsäkerheten. Roddleder, som innebär en risk för ovana roddare, bör kunna avvecklas och ersättas med hängbroar eller nya ledsträckningar. Andra förslag kan röra sig om tydligare utmärkta leder med förbättrad vägvisning, informationssatsningar anpassade för ovana besökare samt förbättrad tillgång till övernattningsinomhus.

Klimatanpassning

Att anpassa anläggningar inför ett varmare klimat är också av stor betydelse. Klimatförändringar bedöms kunna innebära ökade risker för skador i samband med större vattenflöden, laviner, skred och osäkra isar. Det kan också innebära att behoven av led-omdragningar samt förstärkning av strategiska broar och åtgärder mot erosion behöver hanteras.

Klimatförändringar gör det också svårt att planera underhållsinsatser. Standardiserade ritningar och materialåtgångslistor för broar bör tas fram för snabb upphandling av externa entreprenörer vid skador. I en särskild satsning på klimatanpassning ska en plan tas fram av Naturvårdsverket för arbetet de kommande åren. Länsstyrelserna arbete och erfarenheter blir värdefullt för denna plan.

Kunskap och samverkan

För att bättre förstå besökarnas behov behöver olika former av brukaundersökningar utvecklas i kombination med besöksräknare, manuella

observationer, statistik från övernattningsstugor och andra typer av boendeanläggningar. Ett utökat samarbete behöver utvecklas mellan kommuner, markägare, samebyar, friluftsförbund och besöksnäringen med syfte att öka förutsättningarna för en hållbar utveckling. Skolor och utbildningsinstanser kan bidra till framtida kompetensförsörjning och regional tillväxt. Initiativ som i det pågående projektet i Jämtland "Fjäll i balans" bör utvecklas vidare, där olika aktörer samverkar för att skapa hållbara lösningar för friluftslivet i kombination med renskötselutövning.

Naturvårdsverket och länsstyrelserna

Naturvårdsverket tillsammans med länsstyrelserna ser att följande identifierade områden har särskild betydelse att gemensamt driva och utveckla.

Besöksförvaltning

Besöksförvaltning handlar om att planera och hantera användningen av naturområden för att maximera besökarnas upplevelse och den lokala värdeskapningen, samtidigt som man bevarar områdets natur- och kulturvärden. Det innebär att skapa strategier för att öka tillgängligheten till natur- och kulturarv, och att balansera olika intressen för att främja hållbar turism och friluftsliv.

Besöksförvaltning är viktigt för att hantera ökande tryck på naturen från turism och rekreation, särskilt med tanke på den gröna omställningen och klimatförändringar. Naturvägledning är en central komponent i besöksförvaltning. Naturvårdsverket och länsstyrelserna ser att uppdraget kommer behöva inriktas och utvecklas i en riktning där en alltmer aktiv besöksförvaltning är målsättningen.

Information, kommunikation och naturvägledning

Information, kommunikation och naturvägledning spelar en avgörande roll i fjällen för att säkerställa hållbar turism och bevarande av natur- och kulturvärden. Genom att tillhandahålla korrekt och lättillgänglig information kan besökare förbereda sig bättre och fatta informerade beslut, vilket minskar risken för skador på miljön och människor. Effektiv kommunikation mellan myndigheter, lokala aktörer och besökare främjar samarbete och förståelse för exempelvis föreskrifter och råd. Naturvägledning, exempelvis genom naturum i fjällen, information eller guidning, ökar besökarnas medvetenhet och respekt för naturen och de näringar som bedrivs på fjället, vilket leder till ansvarsfullt beteende och en mer meningsfull upplevelse. Tillsammans behöver länsstyrelserna och Naturvårdsverket hitta formerna för en mer lättillgänglig och relevant information. Detta skulle exempelvis kunna ske via naturumen.

Brukarundersökningar

Att kartlägga antalet besökare i fjällen i tid och rum är avgörande för att förstå besöksmönster och deras påverkan på fjällmiljön och näringarna i fjällen. Genom att på olika sätt samla data om när och var besökare vistas kan man identifiera områden med högt tryck, potentiella slitageskador och störningar. Utvecklad och bättre besöksdata möjliggör för bättre planering och förvaltning av resurser, underhåll av vandringsleder och kanalisering av både anläggningar och besökare.

Dessutom hjälper det att förutse framtida behov och utveckla strategier för att hantera ett förväntat ökande besöksantal i ett förändrat klimat. Mer noggrann kartläggning kan bidra till att skapa en balanserad och hållbar turism som bevarar fjällens natur- och kulturvärden och erbjuder en positiv upplevelse för alla besökare och skapar mindre störning på areella näringar. Tillsammans behöver länsstyrelserna och Naturvårdsverket utveckla formerna för förbättrade undersökningsmetoder.

En plan för klimatanpassning

En särskild satsning görs kring att utveckla vandringsleder med avseende på klimatanpassning. Satsningen ska leda till att en plan för klimatanpassning av de statliga lederna tas fram samt till att identifiera och genomföra klimatanpassningsåtgärder. Länsstyrelserna arbete och erfarenheter blir värdefullt för denna plan.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket kommer initialt lägga tid på projektledning och ser initialt behov av att fokusera på följande.

Besöksförvaltning

Besöksförvaltning är ett av friluftslivets och naturturismens främsta verktyg för att arbeta med att tillgängliggöra naturen, främja kvaliteten på besöksupplevelsen, förebygga konflikter och värna natur- och kulturvärden. Arbetet med besöksförvaltning kan bidra till lösningar i det mångfunktionella landskapet.

Naturvårdsverket vill stärka friluftslivsarbetet i syfte att ge friluftslivets aktörer förutsättningar att arbeta med hållbar besöksförvaltning. Det innebär bland annat att vi planerar att utveckla vårt arbetssätt för att vägleda kring besöksförvaltning i natur- och kulturlandskapet och samordna vår vägledning kring besöksförvaltning inom och utom skyddade områden, i samverkan med berörda aktörer.

Naturvårdsverket vill verka för en besöksförvaltning som ger besökare tillgång till natur av hög kvalitet samtidigt som naturen och andra resurser bevaras och andra intressen värnas. En effektiv besöksförvaltning kräver samarbete mellan olika aktörer på lokal, regional och nationell nivå.

Naturvårdsverket kommer under uppdragets gång bland annat arbeta med att:

- Utredda behov av samverkan om besöksförvaltning i hela landskapet
- Ta fram en verktygslåda för besöksförvaltning som kan användas i hela landskapet.
- Undersöka möjligheter att hantera så kallade hotspots, med särskilt fokus på områden utanför skyddad natur.

Arbetet kommer att göras i samverkan med länsstyrelserna inom uppdraget, men även med andra berörda aktörer.

Ny kunskap och metoder

Naturvårdsverket har i uppdrag att utveckla och bidra med ny kunskap för friluftslivet. Ett underlag som är särskilt intressant och under framtagande är exempelvis en rapport om friluftslivets påverkan i areella näringar (rennäringen) inom fjällen.

Naturvårdsverket har för avsikt att undersöka och tydliggöra den rättsliga grunden för fjällederna samt de berörda aktörernas respektive ansvar i förvaltningen av lederna. Ansvarsförhållandena för huvudmannskapet och förvaltningen av de statliga lederna i fjällen behöver tydliggöras.

Samverkan och kommunikation

Naturvårdsverket ser ett behov att underlätta och ge bättre förutsättningar för en ökad samverkan mellan länsstyrelserna och den part som har det regionala ledsamordningen enligt Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling⁷.

Naturvårdsverket kommer stå för en gemensam samlad kommunikation inom uppdragets ramar. Denna kommunikation kommer komplettera länsstyrelsernas och vara ett mer övergripande och har en nationella aktörer som målgrupp.

⁷ [Nationellt ramverk för vandringsleder](#)